

Chalupka

**Samo
Chalupka**

.....
S P E V Y

k
m
p

KRUH MILOVNÍKOV POÉZIE

SLOVENSKÝ SPISOVATEĽ

BRATISLAVA

**SAMO
CHALUPKA**

SPEVY

**SAMO
CHALUPKA**

Shalupka

Spevy

Vydal Slovenský spisovateľ, a. s.
Vajnorská 128, 831 04 Bratislava 3
E-mail: slovenskyspisovatel@slovenskyspisovatel.sk
www.slovenskyspisovatel.sk
Zodpovedná redaktorka Viera Prokešová
Tlač Kasico, a. s., Bratislava

Graphic Design © Lubomír Krátky 1998, 2008
Slovak Edition © Slovenský spisovateľ, Ltd, 2008

ISBN 978-80-220-1710-7

S M Ú T O K

Nad Tatrou sa nebo kalí,
kalí mraky hromovými;
mútny sa Váh i Hron valí
krajmi žiaľom uvädľými.

• 7

Váh i Hron Slovensko rosí,
Slováci doň slzy ronía;
Matka Tatra smútok nosí,
jej deťom do hrobu zvonía.

Hrob ten pre nás zrada čierna
do tej zeme vykopala,
ktorej krv slovenská verná
neraz v obeť už sa liala.

Nesmúť, Tatro, milá mati!
Zlož zo seba šat ten tmavý;
hoj, — Boh zradu tú prevráti
zradcom na ich podlé hlavy.

A náš kraj sa zas osvieži
a vykvitne kvetom novým:
Jasný Váh i Hron pobeží
spevným poľom Slovákovým.

M O R H O !

Zleteli orly z Tatry, tiahnu na podolia,
ponad vysoké hory, ponad rovné polia;
preleteli cez Dunaj, cez tú šíru vodu,
sadli tam za pomedzím slovenského rodu.

• 9

Duní Dunaj a luna za lunou sa valí:
nad ním svieti pevný hrad na vysokom bralí.
Pod tým hradom Riman-cár zastal si táborom:
belia sa rady šiatrov ďalekým priestorom.
Pokraj tábora sedí cár na zlatom stolci;
okol neho cárska stráž, tuhí to paholci;
a pred cárom družina neveliká stojí:
sú to cudzí vífazi, každý v jasnej zbroji.
Pobelavé kaderie šije im otáča,
modré ich oči bystro v okolo si páča.
Rastom sú ako jedle, pevní ani skala:
zdalo by sa ti, že ich jedna mater mala.
Krásna zem — jej končiny valný Dunaj vlačí;
a Tatra skalnou hradbou okol nej sa väží.

-
- Tá zem, tie pyšné hory, tie žirne moravy:
to vlasť ich, to kolíska dávna synov slávy.
Slovenský rod ich poslal, zo slávneho snemu,
aby išli s pozdravom k cárovi rímskemu.
Oni čelom nebijú, do nôh nepadajú:
10 • taká otroč neznáma slovenskému kraju;
lež Božie dary nesú, chlieb a soľ, cárovi
a smelými sa jemu primlúvajú slovy:

„Národ slovenský, kňazstvo i staršina naša,
kroz nás ti, slávny cáre! svoj pozdrav prináša.
Zem tá, na ktorú kročiť mieni tvoja noha,
to je zem naša, daná Slovänom od Boha.
Pozri: tu jej končiny valný Dunaj vlaší,
tam Tatra skalnou hradbou okol nej sa väží.
A zem to požehnaná! Chvála Bohu z neba,
máme pri vernej práci voždy svoj kus chleba.
Zvyk náš je nie napadať cudzie vlasti zbojom:
Slovän na svojom seje, i žne len na svojom;
cudzie nežiada. Ale keď na naše dvere
zaklope ruka cudzia v úprimnej dôvere:
kto je, ten je: či je on zblíza, či zďeláka:
vo dne, v noci na stole dar boží ho čaká.

Pravda, bohy vydaná, káže nám Slovänom:
pána mať je nepravosť a väčšia byť pánom.
A človek nad človeka u nás nemá práva:
sväté naše hoslo je: Sloboda a sláva! —
Neraz krásnu vlasť našu vrah napadol divý:
na púšť obrátili sa bujné naše nivy;
mestá ľahli popolom: a ľud náš úbohý,
bitý biedami, cudzím dostal sa pod nohy.
Bláhal už víťaz pyšný, že si bude pásti
vôľu svoju naveky po slovänskej vlasti,
a žiť z našich mozoľov: ale bláhal darmo!
Dal nám Boh zas dobrý deň; zlomili sme jarmo.
A tí, krutým železom čo nad nami vládli,
kdeže sú? — My stojíme; ale oni padli. —
Lebo — veky to svedčia — vo knihách osudu
tak stojí napísané o slovänskom ľudu:
Zem, ktorú v údel dali Slovänom nebesá,
tá zem hrobom každému vrahovi stane sa. —
Nuž, povedzže nám, cáre! mocná ruka tvoja
čože nám nesie: či meč, či vetvu pokoja?
S mečom ak ideš: cáre! meče máme i my;
a poznáš, že narábať dobre vieme s nimi;
ak s pokojom: pozdrav ťa pán neba i zeme,
lepšie, ako ťa my tu pozdraviť umieme. —

Tieto dary Božie sú priazne našej znaky;
z ďaky ti ich dávame: ber ich aj ty z ďaky.“
Nevzal cár Božie dary; z jeho mračnej tvári
urazená sa pýcha lútym hnevom žiari.
A zo stolca zlatého takovým sa hoslom
ozvali ústa jeho ku slovanským poslom:

12 •

„Mocný pán, ktorému Boh celú zem podnožil
a osudy národov v ruku jeho vložil:
ten pán velí: Slovänia! Pozrite po svete:
medzi národy jeho či jeden nájdete,
ktorý by putá minul, abo nezahynul,
akže oproti Rímu prápor svoj rozvinul.
Skloníte šije i vy. — Tie krásne roviny,
túto zem vašich dedov dostane ľud iný.
A spurné rody vaše pôjdu Rímu slúžiť,
strážič nám naše stáda, polia naše plúžiť.
A junač vašu k mojim junákom pripojím,
a z nej krajinám rímskym obranu pristrojím.
A kto sa proti mojim rozkazom postaví,
beda mu! ten sám sebe záhubu pripraví.
Vedzte, že som pán Rímu, a Rím je pán svetu:
To moja cárska vôľa; to vám na odvetu.“

Hriema pyšný cár, hriema zo stolca zlatého,
lenže Sloväň nejde sa ľakať pýchy jeho.
Hoj, rozovrela tá krv slovänská divoko,
a junák ti cárovi pozrel okom v oko;
a z oka ti mu Božia zablysla sa strela,
ruka sa napružila a na zbroj udrela;
a jedným veľkým citom srdcia im zahráli;
a jeden strašný ohlas ústa im vydali:
„Mor ho!“ kríkla družina slovänská odrazu
a meč zasvietil v pästi každému vífazu:
„Mor ho!“ kríkla a razom na cára sa metá:
To ti na rímsku pýchu slovänská odveta. —

• 13

No, dokáž teraz, či máš toľko sily v meči,
koľko pýchy vo tvojej, cáre, bolo reči. —
Ale ten nie! — zbroje sa bojí podlá duša:
a tu ti o slobodu dobrý ľud pokúša. —
Skočil medzi stráž svoju cár bledý od strachu:
a zlatý jeho stolec už sa váľa v prachu;
a mečom za ním Sloväň cestu si preráža
a junák za junákom padá cárska stráža. —

Zasurmili surmity, volajú do zbroje:
povstal tábor, do šíkov zvíjajú sa voje;

14 •

a voj za vojom divým útokom ta letí,
kde boj na cára bijú tie slovänské deti.
Husté prachu kúdoly po poli valia sa,
zem dupotom a nebo rykom sa otriasa. —
A tá naša rodinka, tá slovänská čata,
už vám je zôkol-vôkol od vrahov obstatá.
Sto mečov sa každému nado hlavou blyští,
lež Slovän nečítava vrahov na bojišti,
ale morí. — Hoj, mor ho! detvo môjho rodu,
kto kradnou rukou siahne na tvoju slobodu:
a čo i tam dušu dáš v tom boji divokom:
Mor ty len, a voľ nebyť, ako byť otrokom. —

Zúri boj a našina stala si dokola:
to vie, že premoc rímsku jej moc nepredolá:
lež, brať moja, ak už len padnúť mi máš v boji,
to že mi padni, ako víťazom pristojí. —

A môj Slovän ešte raz bystré hodil zraky
ponad tie šíre rovne, na kraj svoj deľaký.
Tam na tých horách sivé mihajú sa váže,
čo strežú slovenského národa čierťaže.
Svätoháj, stovekými zelený lipami,
v tajné tam lono túli bohov jeho chrámy.

A nad riekou biely dom, v ňom jeho rod milý,
a v čistom poli dedov posvätné mohyly:
dedov, ktorých niekdy ľud riadevali rady,
ktorých meč divých vrahov odrážal nápady.
Ich popoly dávno už čierna zem tam kryje,
ale ich meno posiaľ v piesni ľudu žije.
A sláva zašlých vekov junáka oviala;
a duša jeho svätým ohňom splápolala,
a meč v jeho pravici strašnejšie sa zvíja;
bleskom blýska na vraha, hromom ho zabíja.
Praštia zlomené raty, bité štíty zvonja
a pyšné prilby rímske do prachu sa ronja.

• 15

Hynú i naši, hynú, ale sťa víťazi!
Žiadna rana zvuk bóľu z úst im nevyrazí;
vďačne lejú vernú krv po osudnom poli:
oj, veď padnúť za národ — oj, veď to nebolí!

A boj pomaly tichne: strašná búry sila
divým svojím zúrením sama sa zničila.
— A kde naši, čo bili ten Rím svetovládny,
lebo koval úmysel na Slovanstvo zradný: —
Kde naši? — Hojže, Tatro, jasných orlov mati!
Nikdy sa ti tá tvoja detva už nevráti.